هەڵبژاردە ژنەکانی هەڵبژێرە / ڕەخنەکانی پەرەسەندن و مەترسیدار ٤ ئەدەب و ئەدەبیات

هەڵبژاردە و وەرگێڕانی: ئەحمەد عەلی ئەلبەرزەنجی

□ ئەدەبی هەنووکە ــ ڕەخنەکانی هەڵبژێرە

کۆی گشتی ٤٢٠ وشە

ئەم هەفتەیە هەڵبژاردەی ئەدەبی ئەلبەرزەنجی لە ڕەخنەی ئەدەبی هەڵبژێرە لە ڕۆژنامەی ئەلمەنار لە ساڵی ١٩٩٣ـەوە بڵاو کراوەتەوە. ئەم وەرگێڕانە ئەو بەشانە دەگرێتەوە کە تایبەتن بە ڕەخنەی ئەدەبی ژنان لە هەڵبژێرە، بە تایبەتی ئەو ڕەخنانەی کە لە ساڵانی ١٩٩٣ـەوە بڵاو کراونەتەوە. هەڵبژاردەکە لە ٤ بەش پێکهاتووە: ڕەخنەی شێعر، ڕەخنەی چیرۆک، ڕەخنەی ڕۆمان و ڕەخنەی ڕەخنە. هەر بەشێک لە ڕەخنەکان بە کورتی ڕاڤە کراون بۆ ئەوەی خوێنەر بتوانێت بزانێت چۆن ڕەخنەی ئەدەبی ژنان گۆڕاوە لە ماوەی ٣٠ ساڵدا.

هەڵبژاردە ژنەکانی هەڵبژێرە / ڕەخنەکانی پەرەسەندن و مەترسیدار

(ڕەخنەی هەڵبژێرە)

بەشی یەکەم: ڕەخنەی شێعر

ئەم بەشە ٦ ڕەخنەی هەڵبژێرە لە نێوان ساڵانی ١٩٩٣ و ٢٠٠٥ـدا بڵاو کراونەتەوە. هەموویان لە لایەن ژنانی شاعیرەوە نووسراون و تەوەری سەرەکیان ڕەخنەگرتنە لە ڕەگەزی ئەدەبی و چۆنیەتی دەربڕینی هەستی ژنان لە شێعری عەرەبیدا. ڕەخنەگران ئامانجیان ئەوە بووە کە ئایا شێعری ژنان تەنها دەنگی هەستی تایبەتە یان دەتوانێت ببێتە بەشێک لە گێڕانەوەی گشتی کولتووری. هەندێک لە ڕەخنەکان توندن و پێیان وایە شێعری ژنان زۆر جار لە ژێر کاریگەری ڕەخنەی پیاواندا خۆ سانسۆر دەکات، کە ئەمەش ڕەخنەگرانی تر بە کەمکردنەوەی بەهای ئەدەبی دەزانن.

ڕەخنەی یەکەم لە ساڵی ١٩٩٣دا بڵاو کراوەتەوە و باس لە کۆمەڵێک شاعیرە دەکات کە ساڵانی ٧٠ـەکان دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر ئامانجی ئەوە بووە بسەلمێنێت کە ژنان هەوڵیان داوە زمانێکی نوێ بدۆزنەوە کە لە زمانی باوی پیاواندا نەبووە. بەڵام هەندێک لە شاعیرەکان ڕەخنەیان لێگرتووە کە زۆر توند و ڕاستەوخۆ بووە و ڕەنگە ببێتە هۆی دابڕانی نێوان شاعیر و خوێنەر. ئەم ڕەخنەیە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە شێعری ژنان هێشتا لە قۆناغی گەڕان و تاقیکردنەوەدایە و هەموو هەوڵێکی بۆ دروستکردنی زمانێکی جیا پێویستی بە کات و ئەزموونە.

دووەم ڕەخنە لە ساڵی ١٩٩٦دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٥ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٨٠ و ١٩٩٠دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە چۆنیەتی بەکارهێنانی وێنە و هێما لە شێعری ئەو شاعیرانەدا دەکات و پێی وایە زۆرێک لە وێنەکان کاریگەری قورئان و شێعری کۆنیان تێدایە. ئەم ڕەخنەیە جەخت لەوە دەکاتەوە کە ژنان چۆن هەوڵیان داوە ئایدیای نوێ بخەنە ناو ئەو شێوازە کۆنانەوە بەبێ ئەوەی ڕەتیان بکەنەوە. ڕەخنەگر پێشنیاز دەکات کە توێژینەوە لە سەر ئەم بابەتە بکرێت بە شێوەیەکی زانستی و دوور لە هەڵوێستی توند.

سێیەم ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٠دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٤ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٨٥ و ١٩٩٥دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە ئەوە دەکات کە ئەو شاعیرانە چۆن هەوڵیان داوە شێعر بکەن بە ئامرازێک بۆ ڕەخنەگرتن لە کۆمەڵگە و لە پیاوسالاری. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە زۆرێک لە وێنەکان ڕەنگدانەوەی ژیانی ڕۆژانەی ژنانن لە ماڵ و لە کار، و کە زمانی شێعرەکە زۆر ساکارە و نزیکە لە زمانی ڕۆژانە. ئەمە ڕەخنەیەکی گرنگە لە بەرئەوەی دەیسەلمێنێت کە شێعری ژنان تەنها لە ڕووی ئەدەبییەوە نەبووە، بەڵکو ئامانجی کۆمەڵایەتی و سیاسیشی هەبووە.

چوارەم ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٤دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٦ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٩٠ و ٢٠٠٠دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە گۆڕانکاری لە زمانی شێعری ژنان دەکات کە چۆن لە زمانێکی توند و ڕاستەوخۆوە گۆڕاوە بۆ زمانێکی نەرم و ئاماژەیی. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە ئەم گۆڕانکاریە بە بەراوردکردن لەگەڵ پێشوودا باشترە، بەڵام پێویستی بە توێژینەوەی زیاتر هەیە بۆ ئەوەی بزانرێت ئایا ئەمە گۆڕانکاریەکی ستراتیژییە یان تەنها گۆڕانکاریەکی کاتییە.

پێنجەم ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٥دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٤ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٩٥ و ٢٠٠٠دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە ئەوە دەکات کە ئەو شاعیرانە چۆن هەوڵیان داوە شێعر بکەن بە ئامرازێک بۆ بەرگری لە مافەکانی ژنان و بۆ ڕەخنەگرتن لە توندوتیژی. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە زۆرێک لە وێنەکان لە ژیانی ڕۆژانەی ژنانەوە وەرگیراون، وەک چۆن چێشتلێنان و ئەرکی ماڵەوە. ئەمە ڕەخنەیەکی گرنگە لە بەرئەوەی دەیسەلمێنێت کە شێعری ژنان تەنها لە ڕووی ئەدەبییەوە نەبووە، بەڵکو ئامانجی کۆمەڵایەتی و سیاسیشی هەبووە.

شەشەم و کۆتایی ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٦دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٥ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ٢٠٠٠ و ٢٠٠٥دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە گۆڕانکاری لە زمانی شێعری ژنان دەکات کە چۆن لە زمانێکی توند و ڕاستەوخۆوە گۆڕاوە بۆ زمانێکی نەرم و ئاماژەیی. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە ئەم گۆڕانکاریە بە بەراوردکردن لەگەڵ پێشوودا باشترە، بەڵام پێویستی بە توێژینەوەی زیاتر هەیە بۆ ئەوەی بزانرێت ئایا ئەمە گۆڕانکاریەکی ستراتیژییە یان تەنها گۆڕانکاریەکی کاتییە.

ئەنجام، ئەم ڕەخنانە ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە شێعری ژنان لە ماوەی ٣٠ ساڵدا گۆڕانکاری گەورەی بەسەردا هاتووە. لە سەرەتاوە زمانێکی توند و ڕاستەوخۆ بووە، بەڵام ئێستا زمانێکی نەرم و ئاماژەیی هەیە. ئەم گۆڕانکاریە بە بەراوردکردن لەگەڵ پێشوودا باشترە، بەڵام پێویستی بە توێژینەوەی زیاتر هەیە بۆ ئەوەی بزانرێت ئایا ئەمە گۆڕانکاریەکی ستراتیژییە یان تەنها گۆڕانکاریەکی کاتییە. ئەم ڕەخنانە ئامانجیان ئەوە بووە کە ئەم گۆڕانکاریە بخەنە ڕوو و هەوڵ بدەن بە ڕەخنەگرتن لە توندوتیژی و بۆ بەرگری لە مافەکانی ژنان.

ڕەخنەی ئەدەبی ئەلبەرزەنجی لە ساڵی ١٩٩٣ـەوە بڵاو کراوەتەوە

ئەم هەفتەیە هەڵبژاردەی ئەدەبی ئەلبەرزەنجی لە ڕەخنەی ئەدەبی هەڵبژێرە لە ساڵی ١٩٩٣ـەوە بڵاو کراوەتەوە. ئەم وەرگێڕانە ئەو بەشانە دەگرێتەوە کە تایبەتن بە ڕەخنەی ئەدەبی ژنان لە هەڵبژێرە، بە تایبەتی ئەو ڕەخنانەی کە لە ساڵانی ١٩٩٣ـەوە بڵاو کراونەتەوە. هەڵبژاردەکە لە ٤ بەش پێکهاتووە: ڕەخنەی شێعر، ڕەخنەی چیرۆک، ڕەخنەی ڕۆمان و ڕەخنەی ڕەخنە. هەر بەشێک لە ڕەخنەکان بە کورتی ڕاڤە کراون بۆ ئەوەی خوێنەر بتوانێت بزانێت چۆن ڕەخنەی ئەدەبی ژنان گۆڕاوە لە ماوەی ٣٠ ساڵدا.

هەڵبژاردە ژنەکانی هەڵبژێرە / ڕەخنەکانی پەرەسەندن و مەترسیدار

(ڕەخنەی هەڵبژێرە)

بەشی یەکەم: ڕەخنەی شێعر

ئەم بەشە ٦ ڕەخنەی هەڵبژێرە لە نێوان ساڵانی ١٩٩٣ و ٢٠٠٥ـدا بڵاو کراونەتەوە. هەموویان لە لایەن ژنانی شاعیرەوە نووسراون و تەوەری سەرەکیان ڕەخنەگرتنە لە ڕەگەزی ئەدەبی و چۆنیەتی دەربڕینی هەستی ژنان لە شێعری عەرەبیدا. ڕەخنەگران ئامانجیان ئەوە بووە کە ئایا شێعری ژنان تەنها دەنگی هەستی تایبەتە یان دەتوانێت ببێتە بەشێک لە گێڕانەوەی گشتی کولتووری. هەندێک لە ڕەخنەکان توندن و پێیان وایە شێعری ژنان زۆر جار لە ژێر کاریگەری ڕەخنەی پیاواندا خۆ سانسۆر دەکات، کە ئەمەش ڕەخنەگرانی تر بە کەمکردنەوەی بەهای ئەدەبی دەزانن.

ڕەخنەی یەکەم لە ساڵی ١٩٩٣دا بڵاو کراوەتەوە و باس لە کۆمەڵێک شاعیرە دەکات کە ساڵانی ٧٠ـەکان دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر ئامانجی ئەوە بووە بسەلمێنێت کە ژنان هەوڵیان داوە زمانێکی نوێ بدۆزنەوە کە لە زمانی باوی پیاواندا نەبووە. بەڵام هەندێک لە شاعیرەکان ڕەخنەیان لێگرتووە کە زۆر توند و ڕاستەوخۆ بووە و ڕەنگە ببێتە هۆی دابڕانی نێوان شاعیر و خوێنەر. ئەم ڕەخنەیە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە شێعری ژنان هێشتا لە قۆناغی گەڕان و تاقیکردنەوەدایە و هەموو هەوڵێکی بۆ دروستکردنی زمانێکی جیا پێویستی بە کات و ئەزموونە.

دووەم ڕەخنە لە ساڵی ١٩٩٦دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٥ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٨٠ و ١٩٩٠دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە چۆنیەتی بەکارهێنانی وێنە و هێما لە شێعری ئەو شاعیرانەدا دەکات و پێی وایە زۆرێک لە وێنەکان کاریگەری قورئان و شێعری کۆنیان تێدایە. ئەم ڕەخنەیە جەخت لەوە دەکاتەوە کە ژنان چۆن هەوڵیان داوە ئایدیای نوێ بخەنە ناو ئەو شێوازە کۆنانەوە بەبێ ئەوەی ڕەتیان بکەنەوە. ڕەخنەگر پێشنیاز دەکات کە توێژینەوە لە سەر ئەم بابەتە بکرێت بە شێوەیەکی زانستی و دوور لە هەڵوێستی توند.

سێیەم ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٠دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٤ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٨٥ و ١٩٩٥دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە ئەوە دەکات کە ئەو شاعیرانە چۆن هەوڵیان داوە شێعر بکەن بە ئامرازێک بۆ ڕەخنەگرتن لە کۆمەڵگە و لە پیاوسالاری. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە زۆرێک لە وێنەکان ڕەنگدانەوەی ژیانی ڕۆژانەی ژنانن لە ماڵ و لە کار، و کە زمانی شێعرەکە زۆر ساکارە و نزیکە لە زمانی ڕۆژانە. ئەمە ڕەخنەیەکی گرنگە لە بەرئەوەی دەیسەلمێنێت کە شێعری ژنان تەنها لە ڕووی ئەدەبییەوە نەبووە، بەڵکو ئامانجی کۆمەڵایەتی و سیاسیشی هەبووە.

چوارەم ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٤دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٦ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٩٠ و ٢٠٠٠دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە گۆڕانکاری لە زمانی شێعری ژنان دەکات کە چۆن لە زمانێکی توند و ڕاستەوخۆوە گۆڕاوە بۆ زمانێکی نەرم و ئاماژەیی. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە ئەم گۆڕانکاریە بە بەراوردکردن لەگەڵ پێشوودا باشترە، بەڵام پێویستی بە توێژینەوەی زیاتر هەیە بۆ ئەوەی بزانرێت ئایا ئەمە گۆڕانکاریەکی ستراتیژییە یان تەنها گۆڕانکاریەکی کاتییە.

پێنجەم ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٥دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٤ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ١٩٩٥ و ٢٠٠٠دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە ئەوە دەکات کە ئەو شاعیرانە چۆن هەوڵیان داوە شێعر بکەن بە ئامرازێک بۆ بەرگری لە مافەکانی ژنان و بۆ ڕەخنەگرتن لە توندوتیژی. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە زۆرێک لە وێنەکان لە ژیانی ڕۆژانەی ژنانەوە وەرگیراون، وەک چۆن چێشتلێنان و ئەرکی ماڵەوە. ئەمە ڕەخنەیەکی گرنگە لە بەرئەوەی دەیسەلمێنێت کە شێعری ژنان تەنها لە ڕووی ئەدەبییەوە نەبووە، بەڵکو ئامانجی کۆمەڵایەتی و سیاسیشی هەبووە.

شەشەم و کۆتایی ڕەخنە لە ساڵی ٢٠٠٦دا بڵاو کراوەتەوە و تایبەتە بە ٥ شاعیرە کە لە نێوان ساڵانی ٢٠٠٠ و ٢٠٠٥دا دەستیان بە نووسین کردووە. ڕەخنەگر باس لە گۆڕانکاری لە زمانی شێعری ژنان دەکات کە چۆن لە زمانێکی توند و ڕاستەوخۆوە گۆڕاوە بۆ زمانێکی نەرم و ئاماژەیی. ڕەخنەکە ئاماژە بە ئەوە دەکات کە